

ПРОПИСИ У ПРАКСИ

propisi.net

април 2025 / број 151 4/2025

Повреде безбедности података о личности према Закону о заштити података о личности

- ▶ Тешка крађа у судској пракси (члан 204. став 1. тачке 1), 2) и 3) Кривичног законика)
- ▶ Улога вештака и тумача у управном поступку
- ▶ Осврт на издржавање, остваривање и престанак права на издржавање и лица која имају право на издржавање – други део
- ▶ Престанак важења одређених закона о платама и радним односима у јавном сектору
- ▶ Коментар Закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима
- ▶ Понављање парничног поступка – други део
- ▶ Од романсе до инвестиционе преваре

Србија - Влагифор, водопад Гостиле

ДИВНА

Здравствена Вода Србије

Дивна вода стиже до нас право са извора у најкраћем могућем року. Кад је пијемо, осећамо се као да стојимо у најлепшој природи, док се у позадини чује тихи жубор, који смирује и опоравља. Дивна вода нас поново повезује са природом, али и са нама самима.

Све Дивна воде су висококвалитетне и извиру на местима нетакнуте природе. Изворног квалитета и свеже, доспевају у чашу Корисника после само неколико дана од пуњења на извору. Могу се конзумирати свакодневно и у неограниченим количинама.

Свака од њих је другачија и на неки посебан начин благотворно делује на људски организам.

Претплатите се на неки од наших повољних пакета за правна лица или домаћинства и уживајте у здравој и свежој води на послу или код куће!

www.divnavoda.rs

ЦЕНТАР ЗА ВРГУ О ДИВНИМ КОРИСНИЦИМА
0800 111 111

Оснивач и издавач:

ИНГ-ПРО Издавачко-графичко д.о.о.
Београд, Веле Нигринове 16а

За оснивача и издавача:

Горан Грцић и Владимир Здјелар

Главни и одговорни уредник Редакције:

Јован Матијашевић

Главни и одговорни уредник часописа:

Ана Фулетин

Сарадници:

Драгана Марчетић
Жељко Албанезе
Маја Глушчевић
Маја Магић
Никола Пантелић
Петар Мијатовић
Саша Кулић
Снежана Марјановић

Технички уредник:

Милена Станковић

Лектура:

Милица Радованчев

Графичка припрема:

Мирослав Арамбашић

Штампа:

Digital art, Београд

Редакција:

Веле Нигринове 16а, 11000 Београд
тел: +381 11 2836-890
факс: +381 11 2836-474
имејл: redakcija@legeartis.rs

Часопис излази једанпут месечно (10 бројева и 1 двоброј у оквиру годишње претплате).

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
34

LEGE Artis : прописи у пракси / главни и одговорни уредник Ана Фулетин. - [Штампано изд.]
. - Год. 3, бр. 25 (окт. 2014). - Београд : ИНГ-ПРО, 2014- (Београд : Digital art). - 28 cm

Месечно. - Наслов лат., текст ћир.. - Преузима нумерацију електронског издања. - Друго издање на другом медијуму: Lege Artis (Online) = ISSN 2334-6140
ISSN 2406-1085 = Lege Artis (Штампано изд.)

Поштовани претплатници,

У априлском броју централну тему представљају повреде безбедности података о личности тако што су детаљно разрађена најбитнија питања која се јављају у пракси, уз примере из праксе надлежних органа који могу да користе руковоцима и обрађивачима у превенцији, препознавању и поступању у случају повреде безбедности података о личности.

Кривично дело тешка крађа сврстава се међу учесталија кривична дела у Републици Србији. Чињеница да у просеку око 3.500 лица годишње изврши наведено кривично дело сведочи о томе колико је важно што потпуније познавати његове практичне аспекте, па смо текст у рубрици „Кривично право” посветили тој теми.

У управном поступку, поред органа и странке, као главних субјеката, релативно често појављују се вештаци и тумачи, који се убрајају у споредне учеснике у том поступку, због чега је у оквиру рубрике „Управно право” указано на њихов процесни положај.

У марту месецу усвојени су Закон о изменама и дојунама Закона о државним службеницима и Закон о њресџанку важења Закона о сисџему џлаџа заџослених у јавном секџору, Закона о џлаџама службеника и намешџеника у орџанима ауџономне џокрајине и јединице локалне самоупџаве, Закона о заџосленима у јавним служдама и Закона о џлаџама заџослених у јавним аџенцијама и друџим орџанизацијама које је основала Реџублика Србија, ауџономна џокрајина или јединица локалне самоупџаве, који су, као нови прописи, прокоментарисани у рубрици „Радно право”.

Разлози за понављање парничног поступка детаљно су анализирани са аспекта актуелне судске праксе у рубрици „Грађанско право”, с тим што је у оквиру исте рубрике посебан текст посвећен обавези издржавања која је регулисана Породичним законом.

Превара „клање свиња” је врста финансијске инвестиционе преваре у којој се на дуже време доводи у заблуду, изиграва поверење или вара жртва, која се постепено намами да уложи све веће новчане износе, углавном у облику криптовалуте, у наизглед здраву инвестицију, пре него што починилац преваре нестане са уложеним новцем. Такве преваре су врста инвестиционих превара са елементима романтичне преваре. У складу са тим у рубрици „Привредно право” представљени су индикатори незаконитости, као и превентивне мере које могу да спрече настанак или ублаже последице уколико до таквих превара дође.

У сусрет обележавању дана када је човек остварио нека од најузвишенијих стремљења винувши се у свемир у рубрици „Поводом” приказани су прописи којима су регулисана свемирска истраживања, док је рубрика „Кад језик пресуди” посвећена третману говора мржње на друштвеним мрежама, са посебним освртом на примере таквог говора на „Тиктоку” и „Инстаграму”.

Поред наведених, ту су и остали врло актуелни текстови у поменутиим, али и другим рубрикама, као и наше сталне рубрике „Портал читалаца” и „Регистар прописа донетих између два броја”.

Редакција

Будимо на вези

Часопис *Lege Artis* – ПРОПИСИ У ПРАКСИ отворен је за сва ваша питања, мишљења, конструктивне предлоге, похвале и критике. Можете их упутити ауторима текстова или на имејл Редакције часописа redakcija@legeartis.rs

Пратите нас:

- www.legeartis.rs
- www.propisi.net
- www.ingpro.rs
- www.facebook.com/IngProLegeArtis

Зашто баш **PROPI.SI.NET?**

- ▶ Зато што је прегледан и једноставан и не захтева никакву специјалну обуку за коришћење (*user friendly*).
- ▶ Зато што је могућ приступ неограниченом броју докумената у току претплате.
- ▶ Зато што има највећи број прописа, примера судске праксе, правних мишљења, модела и других докумената.
- ▶ Зато што има претраживач који даје прецизно сортиране и брзе резултате претраге.
- ▶ Зато што се документа – прописи и др. – могу претраживати путем одговарајућих скраћеница и синонима који се у правној пракси често користе.
- ▶ Зато што је једини на тржишту који аутоматски бележи најпрегледаније документе сваког претплатника и издваја их на почетној страни.
- ▶ Зато што има мејл-сервис који омогућава претплатницима да о новим прописима, примерима из судске праксе, правним мишљењима и стручним коментарима и другим документима из области које сами изаберу, буду информисани путем мејла истог дана кад су објављени у бази.
- ▶ Зато што ради са било ког рачунара на интернету, без икакве инсталације, а подржава рад и у интранет окружењу.
- ▶ Зато што је увек ажуран (не захтева ажурирање од стране претплатника).
- ▶ Зато што су текстови докумената и интерфејс доступни на ћирилици или латиници.
- ▶ Зато што једним кликом могу да се ископирају текстови у *Word* или *PDF* формату.
- ▶ Зато што има најсвеобухватнију и највећу базу судске праксе, са разгранатом структуром по одговарајућим правним гранама и правним институтима.
- ▶ Зато што се из текста прописа једним кликом приступа повезаним документима.

У овом броју...

УНАКРСНИ ПОГЛЕД

- 4 Повреде безбедности података о личности према Закону о заштити података о личности

КРИВИЧНО И ПРЕКРШАЈНО ПРАВО

- 11 Тешка крађа у судској пракси (члан 204. став 1. тачке 1), 2) и 3) Кривичног законика)

УПРАВНО ПРАВО

- 20 Улога вештака и тумача у управном поступку

РАДНО ПРАВО

- 25 Престанак важења одређених закона о платама и радним односима у јавном сектору
29 Коментар Закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима

ГРАЂАНСКО ПРАВО

- 34 Понављање парничног поступка – други део
54 Осврт на издржавање, остваривање и престанак права на издржавање и лица која имају право на издржавање – други део
63 Уговорна казна кроз новију судску праксу

ПРИВРЕДНО ПРАВО

- 69 Од романсе до инвестиционе преваре

РУБРИКЕ

- 77 Портал читалаца
81 Кад језик пресуди: Претеће поруке на друштвеним мрежама са становишта форензичке лингвистике
88 Поводом Међународног дана лета човека у свемир
98 Преглед прописа донетих између два броја
100 Календар важења правних аката

Повреде безбедности података о личности према Закону о заштити података о личности

Повреда безбедности података о личности из Закона о заштити података о личности („Сл. гласник РС” бр. 95/18 – даље: ЗЗПЛ) једна је од најбитнијих области тог закона, како због последица које производи тако и због експедитивности у поступању коју закон садржином својих одредби претпоставља и очекује у таквим случајевима.

Петар Мијатовић,
адвокат

Иако је питање повреде безбедности података о личности нормативно уређено у складу са Општом уредбом о заштити података о личности Европске Уније (даље: **Општа уредба**), услед чињенице да наш закон не садржи уводне одредбе које су саставни део Опште уредбе, недостаје прецизнија разрада, односно смернице за интерпретацију нормативних одредби. Због тога је приликом тумачења законских одредби нужно ослањање на релевантну праксу и мишљења, а посебно на праксу и смернице Европског одбора за заштиту података о личности, које не представљају формални извор права у Републици Србије.

У светлу претходно наведеног у овом тексту детаљно су разрађена најбитнија питања повреде безбедности података о личности која се јављају у пракси, уз примере из праксе надлежних органа који могу да користе руковоацима и обрађивачима у превенцији, препознавању и поступању у случају повреде безбедности података о личности. Стога је у продужетку текста фокус на следећим темама:

- појам и врсте повреде безбедности података о личности;
- процедура за поступање у случају повреде безбедности података о личности;
- примери из праксе у случају повреде безбедности података о личности.

I. Појам и врсте повреде безбедности података о личности

Чланом 4. став 1 тачка 13) ЗЗПЛ повреда података о личности дефинисана је као „повреда безбедности података о личности која доводи до случајног или незаконитог уништења, губитка, измене, неовлашћеног откривања или приступа подацима о личности који су пренесени, похрањени или на други начин обрађивани.”

У складу са смерницама Европског одбора за заштиту података о личности бр. 9/22 од 28. марта 2023. године, под „уништењем” података о личности подразумева се случај у облику који би био од било какве користи руковоацу. Појам „штете” односи се на измену, оштећење или нарушавање интегритета података о личности. Када се говори о „губитку” података, то не значи нужно да они више не постоје, већ да је руковалац изгубио приступ или контролу над њима, или да они више нису у његовом поседу. На крају, неовлашћена или незаконита обрада може да укључи откривање личних података примаоцима који нису овлашћени да их приме, њихов неовлашћени приступ, као и било који други облик обраде који није у складу са ЗЗПЛ и Општом уредбом.

Радна група из члана 29. у свом мишљењу 03/2014 о обавештавању о повреди личних података навела је да се повреде безбедности података о личности могу сврстати у категорије на основу следећа три начела информационе безбедности:

повереник за информације казнио шкотску хуманитарну организацију „ХИВ Шкотска” са 10.000 фунти.

Услед такве грешке сви примаоци мејла који је послат из те хуманитарне организације могли су да виде имејл-адресе свих осталих примаоца на основу 65 имејл-адреса и имена примаоца. Имајући у виду природу информација које су подељене путем мејла, могле су да се извуку јасне претпоставке о ХИВ статусу прималаца или барем нивоу ризика за ХИВ статус.

У току поступка британски повереник утврдио је недостатке у имејл-процедури коју је поменута хуманитарна организација спроводила. То подразумева недостатак адекватног тренинга за запослене, неправилан начин слања масовне поште (енг. *bulk email*) путем ВСС методе и неадекватна политика заштите података о личности.

3) Случај холандског надзорног органа за заштиту података о личности против компаније „Booking.com”

Холандски орган за заштиту података о личности казнио је компанију „Booking.com” са 475.000 евра због касног обавештавања о повреди безбедности података о личности.

У телефонској превари сајбер криминалци прибавили су од хотелског особља 40 хотела информације за пријаву (енг. *log-in*) за приступ систему „Booking.com” и на тај начин приступили подацима више од 4000 људи који су резервисали хотелске собе у Уједињеним Арапским Емиратима, и то подацима о именима, адресама, телефонским бројевима и датумима резервација, а код 283 особе и кредитним информацијама, од чега у 97 случајева и шифрама кредитних картица.

Наведени орган нашао је да је највећа опасност могућност хакера да фишингом нанесу огромну финансијску штету корисницима. Слање имејлова од стране хакера у којима би се исти представили као хотелско особље и затражили плаћање за хотелске услуге имало би висок степен веродостојности. Корисници би имали потешкоће у препознавању преваре ако се има у виду да хакери имају информације о дану резервације и хотелским собама које су резервисане. Стога је холандски орган закључио да је 22 дана кашњења компаније „Booking.com” да га обавести о свему, али пре свега да обавести корисника да је дошло до повреде безбедности података о личности вишеструко увећало ризик за настанак штете за кориснике.

Електронски часопис ЛЕГЕ АРТИС – ПРОПИСИ У ПРАКСИ

Часопис „Lege Artis – ПРОПИСИ У ПРАКСИ”, електронско издање, са стручним ауторским текстовима, већ дужи низ година незаобилазни је саветник и дневни пратилац у свачијем пословању. Намењен је, пре свега, правним службама у јавном и приватном сектору, привредним субјектима, установама, адвокатским канцеларијама итд.

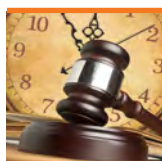
Од области у часопису издавајемо: Јавне набавке и буџети, Грађанско право, Кривично и прекршајно право, образовање, Планирање, изградња, становање, Привредно право, Радно право, Управно право, Здравствене установе, здравствена заштита и здравствено осигурање и друге области, као и сталне рубрике „Портал читалаца”, „Календар правних аката” и „Регистар прописа”.

Тренутно се у издању налази преко 2.000 чланака, при чему у току године излази 12 бројева.

Чланци из свих досадашњим бројева доступни су у е-часопису, с тим што им се приступа у оквиру издања Прописи.нет, а повезани су са релевантним прописима.

Тешка крађа у судској пракси (члан 204. став 1. тачке 1), 2) и 3) Кривичног законика)

У тексту је указано на став актуелне судске праксе о појединим појмовима који претварају обичну крађу у тешку, али и на то како међусобно разликовати поједине облике тешке крађе.

Никола Пантелић,

јавни тужилац у Вишем јавном
тужилаштву у Београду

Кривично дело тешка крађа сврстава се међу учесталија кривична дела у Републици Србији. Чињеница да у просеку око 3.500 лица годишње изврши наведено кривично дело сведочи о томе колико је важно што потпуније познавати његове практичне аспекте.

Кривично дело тешка крађа извршава учинилац кривичног дела крађа (члан 203) који недозвољено одузима туђу покретну ствар под квалификованим околностима. Управо су квалификоване околности утицале на законодавца да такву крађу пропише као посебно кривично дело, са знатно строже предвиђеним санкцијама. Тако постављена законска формулација доводи до (исправног) закључка да кривична дела ситна крађа, утаја и превара (члан 210) не могу да прерасту у тешку крађу. Кривично дело из члана 204. КЗ постоји ако је крађа извршена обијањем или проваљивањем затворених зграда или савлађивањем механичких, електронских или других већих препрека. Радња извршења кривичног дела постављена је алтернативно.

Првостепени суд је правилно закључио да је окривљени ушао у стан оштећене у намери да прибави не малу противправну имовинску корист, односно у намери прибављања свих вредности у стану, па околности да је вредност украдених ствари мања од 5.000,00 динара не значи да је окривљени ишао за тим да прибави малу противправну имовинску корист, те су његове радње, супротно жалбе-

ним наводима, правилно квалификоване као кривично дело тешке крађе из члана 204. став 1. тачка 1) КЗ (Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 бр. 1057/17 од 17. 10. 2017).

Имајућу у виду да читаоце пре свега занима став суда у погледу појединих појмова који претварају обичну крађу у тешку и разликују међусобно поједине облике тешке крађе, овај текст прилагођен је тој потреби, уз интегрисање корисних делова судских одлука.

Крађа извршена обијањем или проваљивањем затворених зграда, станова, соба, касе, ормана или других затворених простора или савлађивањем механичких, електронских или других већих препрека

Први облик кривичног дела тешка крађа чини лице, учинилац крађе, које исту изврши обијањем или проваљивањем затворених зграда, станова, соба, касе, ормана или других затворених простора или савлађивањем механичких, електронских или других већих препрека. Обијање подразумева насилно уклањање препрека, употребу физичке снаге и продирање у затворени простор. Извршилац то чини тако што нпр. демонтира браву, разбије прозор, исече комарник, развали врата и сл. За постојање бића наведеног кривичног дела релевантно је и мало оштећење затвореног објекта.

Мало оштећење на жичаној огради које су окривљени даље расплели представља облик тешке крађе обијањем, како је то констатовао Окружни суд у Нишу у својој одлуци Кж

имао у новчанику. Наведено поступање окривљених и по налажењу Апелационог суда указује на посебну дрскост, која превазилази уобичајене методе и начине које учиниоци примењују приликом извршења кривичног дела крађе и која је по објективном гледању ствари и животној логици неуобичајена” (Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1 1211/2017 од 1. 12. 2017).

У наредним редовима сагледан је случај који је чест у пракси – неколицини окривљених ставља се на терет да су на нарочито дрзак начин одузели оштећенима ствари. Иако одбрана тврди да су извршили крађу, а не тешку крађу на дрзак начин, правна квалификација поставља се спрам целокупног понашања окривљених. За дато дело и тај облик тешке крађе важно је образложење суда који је сажео шта је то што описану крађу чини тешком крађом у конкретном случају. По правилној оцени првостепеног суда, количина смелости, упорности и безобзирности које су показане у конкретној ситуацији премашују онај степен који се редовно јавља код кривичног дела крађа из члана 203. КЗ. Суд је утврдио то „да је окривљени П. Ж. комуницирао с продавачицама док су окривљени М. Љ. и П. Д. одлазили до места на којима су се налазили одузети предмети, да је окривљени М. Љ. заклањао окривљеног П. Д. који је одузимао наведене предмете и стављао их испод сакоа, који је претходно висио о његово лево раме, након чега су напуштали продавнице с одузетим предметима. [...] По налажењу Апелационог суда, правилно је првостепени суд оценио да су окривљени радњама које им се оптужним актом стављају на терет на нарочито дрзак начин одузели оштећенима наведене ствари, описане изреком побијане пресуде. У конкретном случају на то указује целокупно понашање окривљених у ситуацији када је један од окривљених П. Ж. заговарао продавце, а окривљени М. Љ. заклањао окривљеног П. Д., који је са раfoва одузимао предмете и стављао испод јакне како радници у продавници не би приметили одузимање ствари, да би након одузимања ствари брзо напуштали продавнице, а све у намери да себи прибаве противправну имовинску ко-

рист. По правилној оцени првостепеног суда количина смелости, упорности и безобзирности које су показане у критичним приликама премашују онај степен који се редовно јавља код кривичног дела крађа из члана 203. КЗ” (Пресуда Апелациони суд у Крагујевцу Кж1 1066/2018 од 30. 11. 2018).

Није редак случај да судови некада крађе које изгледају дрско, које то несумњиво и јесу, оцене као тешке крађе на нарочито дрзак начин, па да се с том констатацијом касније не сагласе више инстанце. У једном таквом случају окривљени је током дана ушао на споредан улаз ресторана, и то у кухињу предметног објекта. У том тренутку у ресторану су се налазили власник, конобар и гост. Окривљени је из кухиње незаконито одузео нож и виски, а поред њега, биће кривичног дела остварио је и другоокривљени, који је чекао испред врата и чувао стражу. На пресуду првостепеног суда, којом је окривљене огласио кривим за извршење тешке крађе на дрзак начин, одбрана је уложила жалбу сматрајући да „суд не даје ниједан разлог зашто је радња извршења кривичног дела изреке квалификована као тешка крађа будући да нема ниједног доказа да је окривљени приликом извршења кривичног дела испољио нарочиту дрскост, односно да је превазишао просечну меру дрскости, потребну за извршење овог кривичног дела. Нејасно је и по оцени Апелационог суда на основу чега првостепени суд закључује да је кривично дело тешке крађе извршено на нарочито дрзак начин, који се огледа у извршењу дела на начин који смо описали” (Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1 10/2020 од 24. 1. 2020).

Случајеви који су приказани и делимично анализирани у претходним редовима сврставају се међу заступљеније случајеве извршења тешке крађе у пракси. Може се тврдити да на њих отпада претежан број случајева тешких крађа које се врше на територији Републике Србије. Међутим, остали облици тешке крађе, који ће бити анализирани у наставку, иако се ређе остварују у пракси, нису мање значајни, а додао бих баш стога што нису чести, па и када се остваре, теже је пронаћи жељене одговоре.

Улога вештака и тумача у управном поступку

Вештаци и тумачи убрајају се у споредне учеснике у управном поступку који се често појављују у пракси, због чега им је и посвећен овај чланак.

Саша Кулић, дипл. правник,
виши саветник у Министарству пољо-
привреде, шумарства и водопривреде
– Републичка дирекција за воде

Поред органа и странке, као главних субјеката у управном поступку (називају се главним субјектима јер без њих нема управног поступка), релативно често појављују се и други учесници тог поступка, који се, следствено изнетом, могу назвати споредним учесницима. **Вештаци представљају доказно средство у управном поступку, док тумачи имају улогу посредника између учесника у поступку (најчешће је то странка) који са службеним лицем које води поступак не може да комуницира на уобичајени начин.**

Закон о општем управном поступку („Сл. гласник РС” бр. 18/2016, 95/2018 – аутентично тумачење и 2/2023 – одлука УС – даље: ЗУП), у односу на претходни Закон о општем управном поступку, у погледу поменути материје садржи мање одредаба, што је вероватно последица интенције законодавца да скрати текст закона и учини га једноставнијим и концизнијим. Но, приметно је да су неке одредбе из старог закона можда и могле да нађу своје место у ЗУП-у. С друге стране, скраћивањем текста можда је пропуштена прилика да се приликом доношења ЗУП-а унесу одређене измене или отклоне извесне нејасноће из претходног закона. И на те околности указано је у наставку текста.

Потреба за вештачењем у управном поступку (као и у судском, уосталом) настаје онда када се ради о чињеницама од значаја за доношење мериторне одлуке, о којима овлашћено службено лице које води поступак не поседује стручно знање. Да би се такве

чињенице оцениле и сврстале у чињеничну подлогу (грађу), на основу које ће бити донета одлука, потребно је да се о њима изјасни лице које је довољно стручно за то. То могу да буду чињенице које задиру у различите области (финансије, грађевинарство, пољопривреда и друго), тако да захтевају стручни налаз и мишљење, који ће помоћи службеном лицу које води поступак да употпуни чињенични основ како би могло да примени одговарајућу материјалноправну норму и донесе мериторну одлуку у тој управној ствари.

Одредбом из члана 128. став 1. прописано је да се вештачење изводи када је за утврђивање или оцену неке чињенице потребно стручно знање којим овлашћено службено лице не располаже. На основу дате одредбе може да се закључи да законодавац разликује две ситуације у којима се јавља потреба за вештачењем. Најпре може да се појави потреба за утврђивањем неке чињенице од које зависи одлука о главној ствари, али ту чињеницу службено лице које води поступак не може да утврди само, већ му је потребна помоћ стручног лица. Дакле, још увек нема те чињенице која је потребна службеном лицу, а без стручне помоћи, односно вештачења до ње се неће ни доћи. На пример, у поступку комасације потребно је да геометар, као стручно лице, изврши премер земљишта да би службено лице које води поступак могло да има увид у то које парцеле и с коликом површином улазе у комасациону масу како би могло да донесе решење о комасацији. Исто тако, у поступку инспекцијског прегледа квалитета воде неопходно је да се утврде чињенице везане за присуство и концентрацију штетних материја у води како би се знало да ли загађења има, у којој мери и о којим материјама се ради. **Другим речима, у првој ситуацији, када се**

зараде по запосленом, с порезима и доприносима, која је остварена у Републици Србији у претходном месецу, према подацима органа надлежног за послове статистике. О новчаној казни се одлучује решењем, с тим што орган поништава решење о новчаној казни ако вештак накнадно оправда изостанак са усмене расправе. Ако вештак дође на усмену расправу, па неоправдано ускрати да предочи налаз и мишљење, може да му се изрекне новчана казна до износа просечне месечне зараде по запосленом, с порезима и доприносима, која је остварена у Републици Србији у претходном месецу, према подацима органа надлежног за послове статистике, а ако и после тога неоправдано ускрати изношење налаза и мишљења – до износа две просечне месечне зараде по запосленом, с порезима и доприносима, која је остварена у Републици Србији у претходном месецу, према подацима органа надлежног за послове статистике, с тим што ако накнадно предочи налаз и мишљење, орган може да поништи решење о новчаној казни.

Као ни његов претходник, ни ЗУП не садржи посебне одредбе о тумачима. Заправо, само у члану 132. прописано је да се на тумаче сходно примењују одредбе тог закона о вештацима. Тумачи су лица која помажу органу, односно службеном лицу које води поступак да комуницира (општи) са странкама и другим учесницима у поступку (нпр. сведоцима, вештацима), уколико постоји нека

околност која их спречава да комуницирају на уобичајен начин, што ће рећи вербално или у писаном облику. На пример, глувонема лица не могу да разумеју шта им саопштава службено лице нити могу да службеном лицу дају изјаву на начин који би био разумљив без помоћи тумача. У управном поступку тумачи имају улогу која је најсличнија преводилачкој, с тим што се ту не ради о превођењу са страног језика (или на страни језик) већ о преносењу изјава службеног лица другом учеснику у поступку, и обрнуто, на начин који ће обема странама бити разумљив.

У пракси потреба за тумачењем најчешће се појављује у погледу странке, али то може да буде и сведок, па и вештак. Наиме, у складу са интенцијом пуне асимилације у све друштвене активности, каква постоји у модерним државама, евентуални физички недостатак или посебна потреба неког лица не би требало да буде сметња за обављање послова које та лица могу да обављају, па и за вештачење. Уколико би се за вештака одредило лице које из неког разлога има потешкоће у комуникацији са службеним лицем, указала би се потреба за тумачем. Иако тумачи нису доказно средство у управном поступку, насупрот вештацима, њихова улога није занемарљива, с обзиром на то да без њиховог учешћа не би била могућа пуна комуникација између органа и других учесника у поступку, што би нужно имало последице по остваривање процесних права странака.

Електронски часопис **ПОСЛОВНИ САВЕТНИК**

Часопис „ПОСЛОВНИ САВЕТНИК“ представља издање са стручним ауторским текстовима из области рачуноводства и пореза. Наменен је, пре свега, финансијским и рачуноводственим службама у приватном сектору, рачуноводственим агенцијама и сл.

Од рубрика у часопису издвајамо: Рачуноводство, Порези, Зараде, плате и друга примања, Радни односи, Пословне финансије, Статистика и остале области.

Тренутно се у издању налази преко 2.000 чланака, при чему у току године излази 12 бројева.

Чланци из свих досадашњих бројева доступни су у е-часопису, с тим што им се приступа у оквиру издања Прописи. нет, а повезани су са релевантним прописима.

Престанак важења одређених закона о платама и радним односима у јавном сектору

Закони о којима је реч у наставку од тренутка усвајања нису ни били у пуној примени, тако да, с обзиром на то да је усвојен закон о престанку важења тих закона, указујемо на последице усвајања истог.

Мр Жељко Албанезе

Народна скупштина Републике Србије усвојила је **Закон о престанку важења Закона о систему плата запослених у јавном сектору, Закона о платама службеника и намештеника у органима аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, Закона о запосленима у јавним службама и Закона о платама запослених у јавним агенцијама и другим организацијама које је основала Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе**, који је објављен у „Службеном гласнику РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025. године (даље: Закон), а ступио је на снагу 7. 3. 2025. године. **На дан ступања на снагу Закона, дакле 7. 3. 2025. године престали су да важе:**

- 1) Закон о систему плата запослених у јавном сектору („Сл. гласник РС” бр. 18/2016, 108/2016, 113/2017, 95/2018, 86/2019, 157/2020 и 123/2021),
- 2) Закон о платама службеника и намештеника у органима аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе („Сл. гласник РС” бр. 113/2017, 95/2018, 86/2019, 157/2020 и 123/2021),
- 3) Закон о запосленима у јавним службама („Сл. гласник РС” бр. 113/2017, 95/2018, 86/2019, 157/2020 и 123/2021) и
- 4) Закон о платама запослених у јавним агенцијама и другим организацијама које је основала Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе

ве („Сл. гласник РС” бр. 47/2018, 95/2018, 86/2019, 157/2020 и 123/2021).

Наведени закони заиста и нису били у пуној примени, односно њихова примена од доношења је стално одлагана, да би сада и дефинитивно били укинута. Од дана ступања на снагу Закона (од 7. 3. 2023. године) на права из рада и радне односе запослених у јавним службама, као и на плате и друга примања запослених на које се односе ти закони, примењиваће се прописи који се и сада у датој области примењују.

а) Обрачун плата у органима локалне самоуправе

За именована и постављена лица и запослене у органима локалне самоуправе плате ће се и у наредном периоду обрачунавати према одредбама:

- 1) Закона о платама у државним органима и јавним службама („Сл. гласник РС” бр. 35/2011... 113/2017 – др. закон),
- 2) Уредбе о коефицијентима за обрачун и исплату плата именованих и постављених лица и запослених у државним органима („Сл. гласник РС” бр. 44/2008 – пречишћен текст, 2/2012 и 23/2018),
- 3) Основица за обрачун плата у јединицама локалне самоуправе, које у динарском износу на годишњем нивоу утврђује Влада, и
- 4) Посебног колективног уговора за запослене у јединицама локалне самоуправе („Сл. гласник РС” бр. 38/2019, 55/2020, 51/2022 и 44/2023).

б) Обрачун плата у јавним службама

За запослене у јавним службама које је основала Република Србија, аутономна

ње Уредбе о Каталогу радних места у јавним службама и другим организацијама у јавном сектору, којом је утврђен попис радних места, њихови општи/типични описи и захтеви за њихово обављање у јавним службама у области здравства, просвете, социјалне заштите, културе, спорта, туризма, у организацијама обавезног социјалног осигурања, у другим јавним службама које је основала Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе, које су директни или индиректни корисници буџета у складу с прописима о буџетском систему, као и радних места пратећих и помоћно-техничких послова у јавном сектору. С тим у вези, од 2016.

године јавне службе усклађују своје акте о организацији и систематизацији радних места са успостављеним Каталогом радних места.

Будући да је истовремено усвојено стављање ван снаге Закона о систему плата запослених у јавном сектору, Допуном Закона обезбеђује се континуитет у примени аката о организацији и систематизацији послова јавних служби којима су усклађени називи радних места са Уредбом о Каталогу радних места у јавним службама и другим организацијама у јавном сектору, за одговарајућу делатност јавне службе, односно организације обавезног социјалног осигурања.

Коментар Закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима

Новине од значаја за рад и положај државних службеника у Закону о изменама и допунама Закона о државним службеницима анализирани су у овом тексту.

Мр Жељко Албанезе

Народна скупштина Републике Србије донела је **Закон о изменама и допунама Закона о државним службеницима**, који је објављен у „Службеном гласнику РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025. године (даље: Измене Закона). Међутим, један део тих измена ступа на снагу 14. 3. 2025. године (осам дана од објављивања), док се други део примењује од 1. јануара 2026. године, тако да ће у наставку тако и бити представљен текст Измена Закона.

На почетку се кратко може констатовати да се Изменама Закона унапређује нормативни оквир везан за претходне провере компетенција неопходних за рад на радним местима у државним органима у свим случајевима пријема у радни однос на одређено време, али се и прецизира спровођење конкурса за

пријем у радни однос на одређено време због повећаног обима посла и утврђују изузеци у погледу даљег радног ангажовања затечених државних службеника који су већ у радном односу по том основу у органу, с почетком примене од 1. јануара 2026. године. Тако би се отклонили потенцијални проблеми везани за обезбеђивање недостајућег кадра и, с тим у вези, континуитета и несметаног обављања послова државних органа.

1. Измене Закона које ступају на снагу 14. 3. 2025. године

С применом од 14. 3. 2025. године, у Закону о државним службеницима („Сл. гласник РС” бр. 79/2005, 81/2005 – исправка, 83/2005 – исправка, 64/2007, 67/2007 – исправка, 116/2008, 104/2009, 99/2014, 94/2017, 95/2018, 157/2020, 142/2022 и 19/2025 – даље: Закон) иновирани су следећи чланови:

тенција које су потребне за рад на радном месту, у поступку који одреди руководилац применом начина провере функционалних компетенција у изборном поступку, ако те компетенције нису одређене као захтев за обављање послова радног места које је државни службеник претходно обављао.

Изменама Закона које се односе на поједностављење конкурсне процедуре за запошљавање државних службеника који заснивају радни однос на одређено време због привремено повећаног обима посла доприноси се ефикасности конкурсне процедуре и стварају услови за примену начела транспарентности, објективности и конкурентности у конкурсном поступку.

Законске одредбе које се односе на заснивање радног односа због привремено повећаног обима посла почеће да се примењују од 1. јануара 2026. године. Такво одлагање има за циљ да се у наредном периоду преиспитају одредбе подзаконских аката којима се детаљно уређује начин спровођења изборног поступка у државним органима и приступи њиховој измени у циљу потребног прилагођавања начина спровођења конкурсног поступка за пријем у радни однос на одређено време због повећаног обима посла.

2.4. Прелазне и завршне одредбе Измена Закона с применом од 1. 1. 2026. године

Од 1. јануара 2026. године биће у примени члан 5. Измена Закона, којим се утврђује:

- 1)** до почетка примене Измена Закона у делу заснивања радног односа на одређено време спровођењем јавног конкурса лицу које први пут заснива радни однос у државном органу на одређено време због привремено повећаног обима посла врши се провера најмање једне компетенције која је потребна за рад на том радном месту у поступку који одреди руководилац, применом начина провере компетенција у изборном поступку (сагласно измењеном члану 63. став 3. Закона);
- 2)** након почетка примене Измена Закона у делу који се односи на обавезу заснивања радног односа на одређено време спровођењем

јавног конкурса, државни службеници који су у радном односу на одређено време због привремено повећаног обима посла на 1. јануар 2026. године могу без јавног конкурса да заснују нови радни однос на одређено време због привремено повећаног обима посла провером компетенција у складу са измењеним чланом 63. став 6. Закона (којим је утврђено да се врши провера најмање једне од функционалних компетенција које су потребне за рад на радном месту у поступку који одреди руководилац применом начина провере функционалних компетенција у изборном поступку, ако те компетенције нису одређене као захтев за обављање послова радног места које је државни службеник претходно обављао).

Наиме, с обзиром на то да ефикасност у запошљавању лица на одређено време након Измена Закона захтева преиспитивање подзаконских аката којима се детаљније уређује поступак и начин провере компетенција кандидата, утврђено је одлагање примене наведених одредби за спровођење јавног конкурсног поступка за пријем у радни однос на одређено време до 2026. године како би се размотрили најцелисходнији начини провере знања кандидата без утицаја на квалитет спровођења конкурсног поступка. Истовремено је усвојена обавеза да и у том периоду свим новоангажованим лицима на одређено време буде извршена провера знања и вештина пре заснивања радног односа, што је у складу с принципима јавне управе и препорукама СИГМЕ, с којима Република Србија има обавезу усаглашавања у процесу приступања Европској унији.

Због потребе да се одржи оптималан број запослених који обезбеђују несметано обављање послова у државним органима утврђено је да затеченим лицима на раду на одређено време зарад наредног радног ангажовања на одређено време треба да се изврши провера компетенција без обавезе спровођења јавног конкурса, нарочито имајући у виду да та лица пролазе поступак вредновања у државном органу ако су у радном односу дуже од шест месеци, али и да постоји оцена компетенција у њиховом претходном раду.

Понављање парничног поступка

– други део

У другом делу разматрања исте теме изложена је доступна пракса судова која је класификована по разлозима за понављање који су у Закону о парничном поступку наведени по тачкама у члану 426.

Снежана Марјановић,
судија Вишег суда у Београду

Драгана Марчетић,
судија Апелационог суда у Београду

Numerus clausus разлога за понављање поступка

У члану 426. наведени су конкретни разлози за понављање поступка, и то у ставу 1, у 12 тачака. Није могуће успешно поднети предлог за понављање поступка ван тих таксативно наведених разлога.

Из образложења:

Решењем Основног суда у Параћину П .../20 од 12. 5. 2022. године одбачен је тужбени предлог за понављање правоснажно окончаног поступка П .../20 Основног суда у Параћину. Решењем Вишег суда у Јагодини Гж .../2022 од 18. 1. 2023. године потврђено је Решење Основног суда у Параћину П .../20 од 12. 5. 2020. године, док је жалба тужиоца одбијена као неоснована.

Према стању у списима, Пресудом Основног суда у Параћину П .../20 од 21. 4. 2021. године одбијен је тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се обавезе тужени да му по основу пружених адвокатских услуга заступања у предмету К-12 Основног суда у Параћину исплати одређене новчане износе са законском затезном каматом од доспелости до исплате. Обавезан је тужилац да туженом накнади трошкове парничног поступка у износу од 47.250,00 динара. Пресудом Вишег суда у Јагодини Гж .../22 од 10. 2. 2022. године потврђена је Пресуда Основног суда у Параћину П .../20 од 2. 8. 2022. године. Дана 23. 3.

2022. године под бројем Гж .../22 Виши суд у Јагодини донео је решење којим је исправио Пресуду Вишег суда у Јагодини Гж .../22 од 10. 2. 2022. године утолико што је у уводу пресуде исправио грешке у именима председника и чланова већа.

Тужилац је 13. 4. 2022. године поднео предлог за понављање поступка, с позивом на разлоге прописане чланом 426. став 1. тачка 1) и тачка 10) ЗПП. У предлогу је навео да је пресуду донело **веће у непрописном саставу** јер је у уводу наведено **веће троје судија**, а пресуду је, као председник већа, **потписао четврти судија**, тако да је наведена пресуда незаконита јер је требало применити члан 122. став 1. у вези са чланом 600. ЗОО, члан 23. став 4. Закона о адвокатури и члан 117ђ Кодекса професионалне етике од 16. 1. 1999. године.

Одлучујући о предлогу за понављање поступка нижестепени судови су, применом члана 430. став 1. у вези са чланом 429. став 2. ЗПП, предлог **одбацили као непотпун**, оценивши да разлози наведени у предлогу **не могу да буду законски основ за понављање поступка** због тога што подносилац предлога за своје наводе **није доставио доказе**.

По оцени Врховног суда, правилно су одлучили нижестепени судови када су одбацили, као недозвољен, предлог туженог за понављање поступка.

Предлог за понављање поступка је ванредни правни лек који се подноси против правоснажне одлуке, чија је сврха отклањање одређених недостатака у погледу чињеничног утврђења на ком је заснована одлука која се предлогом побија, као и најтежих повреда одредаба парничног поступка. Тај правни лек има за циљ да се у поступку који је покренут предлогом, после наступања правоснажности, неправилна односно незаконита судска

ног суда у Врању. П бр. 1501/14 од 6. 4. 2015 године и исту укинуо.

У конкретном случају Пресуда Основног суда у Врању П бр. 1501/14 од 6. 4. 2015. године постала је правоснажна доношењем одлуке другостепеног суда. Наведена пресуда не егзистира као самостална пресуда с обзиром на то да је заједно са пресудом Апелационог суда у Нишу постала правоснажна дана 13. 8. 2015. године. Дакле, без обзира на то што је првостепени суд дозволио понављање поступка и укинуо пресуду Основног суда у Врању, у погледу чињенице да пресуда другостепеног суда и даље егзистира, с обзиром на то да није укинута решењем којим је дозвољено понављање поступка, првостепени суд је одлучио о захтеву о ком је правоснажно пресуђено.

Имајући у виду одредбу чл. 432. ст. 1. ЗПП, првостепени суд је, након достављања предлога за понављање поступка странкама и одржаног рочишта, био дужан да исти достави Апелационом суду у Нишу ради одлучивања о поднетом предлогу, с обзиром на то да се разлози за понављање поступка односе и на поступак пред другостепеним судом, или да истовремено укине и пресуду Апелационог суда у Нишу, на шта је овлашћен у складу с чл. 432. ст. 2. ЗПП.

Притом Апелациони суд указује на то да су лица овлашћена да траже понављање поступка странке у парничном поступку чије су уставне жалбе усвојене. Према члану 87. Закона о Уставном суду, ако је појединачним актом или радњом повређено или ускраћено Уставом зајемчено људско или мањинско право и слобода више лица, а само неки од њих су поднели уставну жалбу, одлука Уставног суда односи се и на лица која нису поднела уставну

жалбу, ако се налазе у истој правној ситуацији. Дакле, према Закону о Уставном суду, постоји правна могућност проширеног дејства таквих одлука Уставног суда и на трећа лица, али је она условљена постојањем и остваривањем одређених услова (претпоставки), утврђених Законом, односно под условом да Уставни суд оцени да је то нужно у конкретном случају, као и да исто изричито утврди својом одлуком. Сходно наведеном, дејство одлуке Уставног суда не може да се прошири на (по идентитету правне ситуације) сличне појединачне акте које нису биле предмет одлучивања Уставног суда, нити на лица на која се ти акти непосредно не односе.

У поновном поступку првостепени суд отклониће учињену битну повреду, након чега ће бити у прилици да донесе правилну одлуку засновану на закону.

(Решење Апелационог суда у Нишу Гж. 2390/20 од 1. 4. 2021 – из базе судске праксе ИНГ-ПРО Propisi.net)

Члан 427. став 1. ЗПП **ограничава могућност понављања поступка** из разлога наведених у члану 426. т. 1)–4) тог закона – уколико је тај **разлог био без успеха изнет у ранијем поступку**. У ставу 2. наведено је да, због разлога наведених у члану 426. т. 1) и 2) и т. 7)–9) тог закона, понављање поступка може да се дозволи само **ако странка без своје кривице није могла да изнесе те околности пре него што је ранији поступак окончан** правоснажном судском одлуком. Стога и када постоје разлози за понављање поступка, странка мора да оправда због чега није у току поступка навела тај доказ или разлог.

У завршном, трећем делу текста, који ће бити објављен у следећем броју, теме ће бити:

- рокови у којима може да се тражи понављање поступка,
- поступак по предлогу за понављање поступка,
- рочиште за расправљање о предлогу,
- понављање поступка пред врховним судом и
- однос понављања поступка и других ванредних правних лекова.

Осврт на издржавање, остваривање и престанак права на издржавање и лица која имају право на издржавање – други део

Резиме: Нејосредан њовод за нас ѡанак овој ѡексѡа је све већи број ѡарница ради осѡваривања ѡрава на издржавање. Наиме, не ѡако мали број лица има ѡраво да ѡодношењем ѡужбе надлежном суду захѡева осѡваривање ѡрава на издржавање од дужника издржавања, односно лица које је у обавези да издржавање даје. Породични закон Републике Србије, ѡо мом мишљењу, деѡљно реѡулише ѡу обласѡ, ѡако да је овде нужно указати на лица која имају ѡраво на издржавање, у којим случајевима, од којих лица имају ѡраво да захѡевају издржавање и у којим роковима.

Маја Глушчевић,
адвокат из Ниша

Увод

У првом делу текста, објављеном у претходном броју овог часописа, више речи било је о томе од ког момента тече обавеза дужника да плаћа, односно даје издржавања, односно да ли обавеза издржавања тече од момента подношења тужбе или евентуално противтужбе, као и да ли постоји могућност да суд одреди неки други моменат од кад тече обавеза дужника да даје издржавање. Моје мишљење је да је могуће да суд одреди и други моменат, што је дијаметрално супротно судским одлукама и судској пракси јер је опште заузет правни став да је дужник дужан да издржавање даје од момента подношења тужбе ради издржавања. То се коси с мојим мишљењем, поготову ако се има у виду да породични спорови „више нису хитни”, односно да трају и дуже од годину дана, па се самим тим, услед дужег трајања, дужник издржавања ставља у неповољан и неправичан положај. Нарочито бих се осврнула на праксу из адвокатске канцеларије и случај постојања и тужбе и противтужбе, дакле оба родитеља су желела самостално вршење родитељског права и захтевала издржавање, тако да се није знало до окончања поступка ко ће у крајњем бити дужник издржавања, при чему је поступак трајао више од годину дана и за дужника створио

енормни трошак у виду заосталих износа на име издржавања од подношења тужбе. То је, по мом мишљењу, неправично на страни дужника издржавања јер се у пракси и већини случајева услед превеликог броја предмета судови не придржавају начела хитности, као ни центри за социјални рад, који у већини случајева касне са стручним мишљењима. Тако је у пракси хитан поступак претворен у поступак који дуже траје, што у конкретној ситуацији не би смело јер су, према Породичном закону, породични спорови подвргнути начелу хитности у решавању.

Међутим, могу да се сложим са заузетим ставовима судова који на наведени начин штите повериоца издржавања, само што се онда поставља питање шта је са издржавањем које дужник даје током трајања парничног поступка.

Истражујући судску праксу показала се интересантном Одлука Врховног касационог суда Рев 3831/18 од 29. 8. 2018. године, исправљена решењем Рев 3831/18 од 9. 11. 2018. године, којом је суд утврдио да, ако је у току парнице по привременој мери или пак добровољно родитељ доприносио издржавању деце, висина тог издржавања, као и уредност односно неуредност плаћања не утичу на одлуку суда о висини дечјег издржавања за период плаћања, већ та чињеница и докази на те околности утичу на извршење правоснажне судске пресуде¹. Наиме, Врховни касациони суд заузео је став да је другостепени суд погрешно уредио обавезу плаћања издржавања од стране туженог за период од тренутка утужења, па до 14. 10. 2016.

бро уредио дату материју у погледу оствари- вања права на издржавање тако што се штити поверилац издржавања. Осим тога, у овом тексту се указује на то да је нужно заштити и дужнике издржавања и поштовати начело хитности у решавању породичних спорова.

Почетак обавезе издржавања – Пресуда Апелационог суда у Нишу Гж2 бр. 82/25 од 25. 2. 2025.

Почетак обавезе издржавања не може увек да се везује за дан подношења тужбе, већ суд мора да води рачуна и о другим битним околностима конкретног случаја које су од утицаја на правилно одлучивање о моменту почетка ове обавезе

Из образложења:

Поред тога, нејасна је и одлука суда о почетку обавезе издржавања на страни туженог јер је првостепени суд као почетак обавезе туженог да доприноси у издржавању мал. детета одредио 7. 3. 2024. године, као дан подношења тужбе у овом спору, али притом није водио рачуна и о другим битним околностима конкретног случаја које су од утицаја на правилно одлучивање о моменту почетка ове обавезе. Наведено из разлога што су тужиља и тужени по раније донетој пресуди, чија се измена тражи, родитељско право над мал. сином вршили за-

једнички, а сада је одлучено да ће тужиља, као мајка, родитељско право вршити самостално, а даље тужба у том спору поднета је дана 7. 3. 2024. године, док је првостепена пресуда донета дана 13. 9. 2024. године, за који период према утврђењу првостепеног суда и из списка предмета произлази да је мал. дете странака повремено боравило код тужиље, као мајке, а повремено код туженог, као оца, код кога се према наводима туженог дете налазило и у време пресуђења. Претходно наведено је подразумевало учешће и тужиље и туженог у издржавању детета за време док је дете било код њих, што првостепени суд није имао у виду и није ценио када је одлучивао о почетку обавезе издржавања.

Сходно наведеном, првостепена пресуда у ставу 4. изреке морала је да буде укинута из свих претходно наведених разлога како би се у наставку поступка отклониле уочене неправилности. У поновном поступку првостепени суд ће поступити по примедбама Апелационог суда и отклонити уочене нејасноће, те правилно и потпуно утврдити све чињенице од значаја за одлучивање о обавези издржавања мал. детета од стране туженог, као дужника издржавања, а затим, правилном применом материјалног права, поново одлучити о том делу тужбеног захтева и за своју одлуку дати јасне и правилне разлоге.

Ендноте

¹ Пресуда Врховног касационог суда Рев 3831/18 од 29. 8. 2018. године, исправљена решењем Рев 3831/18 од 9. 11. 2018. године, Пресуда Апелационог суда у Београду Гж2 154/18 од 7. 3. 2018. године и Пресуда Првог основног суда у Београду П12 1252/16 од 30. 11. 2017. године.

² Ибид.

³ Пресуда Апелационог суда у Београду Гж2. 632/21 од 25. 11. 2021. године.

⁴ Ибид.

⁵ Ибид.

⁶ Члан 151. ставови 1, 2. и 3. Породичног закона („Сл. гласник РС” бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015).

⁷ Решење Врховног касационог суда Рев. 7709/2012 од 30. 9. 2012. године.

⁸ Ибид.

⁹ Пресуда Врховног касационог суда Рев. 9321/2023 од 14. 9. 2023. године.

¹⁰ Пресуда Општинског суд у Нишу П. бр. 7994/04 од 7. 12. 2005. године и Пресуда Окружног суд у Нишу Гж. 1342/06 од 30. 5. 2006. године.

¹¹ Члан 152. ставови 1, 2. и 3. Породичног закона („Сл. гласник РС” бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015).

¹² Члан 62. став 5. Устава Републике Србије („Сл. гласник РС” бр. 98/2006 и 115/2021).

¹³ Члан 28. Закона о пензијском и инвалидском осигурању („Сл. гласник РС” бр. 86/2019).

¹⁴ Члан 153. ставови 1, 2. и 3. Породичног закона („Сл. гласник РС” бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015).

¹⁵ Ибид, члан 154.

¹⁶ Чланови 24. и 25. Закона о раду („Сл. гласник РС” бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – одлука УС, 113/2017 и 95/2018 – аутентично тумачење).

¹⁷ Члан 155. Породичног закона („Сл. гласник РС” бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015).

¹⁸ Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж. бр. 2275/10 од 16. 6. 2010. године.

¹⁹ Ибид.

²⁰ Члан 156. Породичног закона („Сл. гласник РС” бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015).

²¹ Решење Округног суда у Новом Саду Гж. 646/2006 од 22. 2. 2006.

²² Пресуда Основног суда у Нишу 8 П 2 бр. 9652/11 од 11. 7. 2012. године, Пресуда Вишег суда у Нишу 7 Гж 2 бр. 2246/12 од 26. 12. 2012. године.

²³ Члан 157. Породичног закона („Сл. гласник РС” бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015).

²⁴ Ибид, члан 158.

²⁵ Ибид, члан 159.

²⁶ Ибид, члан 160.

²⁷ Пресуда Врховног суда Рев број 1339/2024 од 25. 4. 2024. године, Пресуда Апелационог суда у Београду Гж2 број 473/23 од 24. 8. 2023. године и Пресуда Првог основног суда у Београду П2 број 95/22 од 30. 5. 2023. године.

²⁸ Члан 161. Породичног закона („Сл. гласник РС” бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015).

²⁹ Члан 195. став 1. Кривичног законика („Сл. гласник РС” бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024).

³⁰ Ибид, члан 195. ставови 2, 3. и 4.

³¹ Ибид, члан 162. ставови 1, 2. и 3.

³² Пресуда Апелационог суда у Београду Гж2 – 1305/2012 од 14. 2. 2014. године.

³³ Ибид, члан 163. ставови 1, 2. и 3.

³⁴ Пресуда Апелационог суда у Београду Гж2. 523/18 од 14. 9. 2018. године.

³⁵ Пресуда Апелационог суда у Београду Гж2 596/17 од 12. 10. 2017. године и Пресуда Првог основног суда у Београду П2 2045/16 од 23. 5. 2017. године.

³⁶ Члан 164. Породичног закона („Сл. гласник РС” бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015).

³⁷ Ибид, члан 165.

³⁸ Ибид, члан 166.

³⁹ Ибид, члан 167. ставови. 1. и 2.

⁴⁰ Ибид, члан 167. ставови 3. и 4.

Уговорна казна кроз новију судску праксу

Једноставност у уговарању и примени института уговорне казне, као и јасна и чврста законска решења допринели су томе да уговорна казна постане део бројних уговора. Судски спорови око примене одредаба уговора о уговорној казни јављају се и пред редовним и пред привредним судовима, па су у наставку представљени неки карактеристични примери из новије судске праксе.

Редакција

Правно на наплату уговорне казне када се ради о новчаним обавезама (раскид претплатничког односа пре завршетка минималног периода трајања тог односа) – Пресуда Вишег суда у Крагујевцу ГЖ. 2362/24 од 12. 9. 2024.

Тужилац нема право наплате уговорне казне када се ради о новчаним обавезама за случај раскида претплатничког односа пре завршетка минималног периода трајања тог односа, јер је уговарање обавезе плаћања уговорне казне када се ради о новчаним обавезама недозвољено сходно одредби члана 270. став 3. ЗОО, која је когентне природе, тако да странке не могу да је искључе уговором, због чега је таква одредба уговора, уколико се уговори, ништава.

обнављања банкарске гаранције, односно полагања у депозит није испунио из разлога због којих не одговора. Дакле, ради се о скривљеном раскиду уговора.

Циљ уговорне казне је осигурање испуњења повериочевог потраживање, без обзира на то да ли је она уговорена за случај задоцњења или за случај неиспуњења обавезе, а затим она има и функцију накнаде штете. Дакле, њена функција је двојака.

Одредбом члана 275. Закона о облигационим односима регулисан је и однос уговорне казне и накнаде штете. Поверилац има право да захтева уговорну казну и кад њен износ премаши висину коју је претрпео, као и када није претрпео никакву штету. Ако је штета коју је поверилац претрпео већа од износа уговорне казне, има право да захтева разлику до потпуне накнаде штете. У том смислу поверилац који тражи уговорну казну уопште и не мора да доказује да је претрпео штету неиспуњењем обавезе.

Из свега претходно наведеног произлази да је нетачан жалбени навод жалиоца да у случају раскида уговора престаје важност одредбе о уговорној казни.

Губитак права на уговорну казну – Пресуда Врховног касационог суда Рев. 2831/21 од 2. 3. 2023.

Повериочевим несаопштавањем без одлагања дужнику да задржава своје право на уговорну казну престаје и одштетна функција уговорне казне, због чега поверилац не може накнадно да потражује уговорну казну, као унапред уговорену накнаду штете због задоцњења при предаји непокретности.

Из образложења:

Одредбом члана 273. став 4. Закона о облигационим односима прописано је да, када је

казна уговорена за случај да дужник задоцни са испуњењем, поверилац има право да захтева и испуњење обавезе и уговорну казну. Ставом 5. истог члана прописано је да поверилац не може да захтева уговорну казну због задоцњења ако је примио испуњење обавезе, а није без одлагања саопштио дужнику да задржава своје право на уговорну казну.

Приликом утврђења да је тужилац располагао предметним непокретностима јер је продао сва три стана и гаражу (без сачињеног записника о примопредаји истих и без прибављене употребне дозволе) може се закључити да је тужилац примио испуњење обавезе тужене, а да није без одлагања саопштио туженој да задржава своје право на уговорну казну, због чега ни по оцени Врховног касационог суда тужбени захтев тужиоца није основан.

Наиме, како је претходно наведено, одредбом члана 273. став 5. Закона о облигационим односима предвиђено је да, у случају када је дужник испунио своју обавезу са задоцњењем, поверилац ће моћи да захтева уговорну казну ако је примио испуњење обавезе, само под условом да је без одлагања саопштио дужнику да задржава своје право на уговорну казну. Саопштење дужнику мора да буде одређено и извршено, учињено без одлагања. Тужилац није доказао да је без одлагања саопштио дужнику, односно туженој да задржава своје право на уговорну казну, па је престала и одштетна функција уговорне казне, због чега тужилац не може накнадно да потражује уговорну казну, као унапред уговорену накнаду штете због задоцњења при предаји непокретности. Примањем испуњења сврха уговорне казне да осигура извршење уговора изгубила је значај јер је уговор испуњен. Пропуштањем постављања посебног захтева тужиоца за задржавање права на уговорну казну приликом примопредаје престала је и њена одштетна функција.

Од романсе до инвестиционе преваре

Врста инвестиционе преваре која у свету бележи растући тренд укључује и елементе романсе и елементе инвестиционе преваре, па је пажња у овој прилици усмерена на индикаторе незаконитости, као и превентивне мере које могу да спрече настанак или ублаже последице уколико до таквих превара дође.

Маја Матић,

шеф Одсека за истраживања и анализу ризика корупције Агенције за спречавање корупције

I Одређивање појма преваре

Превара „клање свиња” је врста финансијске инвестиционе преваре у којој се на дуже време доводи у заблуду, изиграва поверење или вара жртва, која се постепено намами да уложи све веће новчане износе, углавном у облику криптовалуте, у наизглед здраву инвестицију, пре него што починилац преваре нестане са уложеним новцем. Такве преваре су врста инвестиционих превара са елементима романтичне преваре. Узнемирујући израз за наведене преваре указује на то да починиоци преваре одвоје време да „угоје” своје жртве и узму што више новца. Називају се и преварама са „случајним текстом” јер често почињу наизглед невиним погрешним текстом. Њихова особеност је у томе да се одигравају током дужег периода и често комбинују више тактика преваре.

Термин „клање свиња” у ствари је превод израза из кинеског језика „sha zhu ran”, који може да се prevede као „тањир за убијање свиње”. За починиоца преваре „свиња” је жртва коју треба утовити за клање како би починилац преваре могао да извуче што више новца.

Преваре „клање свиња” први пут су идентификоване у Кини у касним 2010-им, а починиле су их организоване криминалне групе које су циљале кинеске офшор-коцкаре. Многе групе организованог криминала специјализоване за „клање свиња” и даље су смештене у Азији, али циљају људе широм света.

„Клање свиња” веома је слично романтичним преварама, које постоје деценијама, али и другим преварама с криптовалутама које су се појавиле када је криптовалута постала свеprisутна у последњих десет година. Ради се о изузетно софистицираним операцијама које изводе организоване криминалне групе у иностранству, које користе друштвени инжењеринг како би намамиле жртве. Често користе трговину људима за покретање таквих активности, приморавајући људе да учествују у њима насиљем. Криминалци који стоје иза наведених превара своје жртве називају „свињама”, платформе друштвених медија „оборима за свиње”, а апликације које се користе „храном за свиње”. Починиоци превара себе виде као „месаре”, па отуда и још један појам за ту врсту преваре – „свињокољ”.

II Настанак и ширење преваре

Таква врста инвестиционе преваре први пут се појавила у Кини, а починиоци су били припадници организоване криминалне групе чије су жртве били имућнији појединци у Кини. Током дужег времена нападали су жртве и више пута им крали новац путем онлајн-апликација. Превара се проширила југоисточном Азијом током пандемије вируса корона, када је значајно повећан број финансијских превара путем интернета.

Поменуте преваре настале су тако што су починиоци превара испрва проналазили жртве на сајтовима за истополне састанке пре него што су се проширили и на сајтове за упознавање супротног пола. Израз „клање свиња” произлази из аналогije која упоређује почетну фазу стицања поверења жртвава с

Неопходно је проверити законитост и овлашћења брокерских кућа. Пре него што се уложи новац, потребно је спровести детаљну истрагу брокерске куће којој се препушта улагање. Потребно је проверити да ли постоје недавно креирани домени путем података о регистрацији или новинских чланака. Ако било шта изгледа сумњиво, потребно је избегавати платформу.

Да би се смањио ризик да лице буде предмет преваре, неопходно је да се води рачуна о томе који се лични подаци деле на мрежи, као и да се испрате сва друга упутства сајбер безбедности. Такође, потребно је пријавити било какво цурење или крађу података у вези са личним подацима.

Потребно је бити скептичан према високим приносима на улагања с малим ризицима. Ако инвестициона прилика обећава висок принос уз минималан ризик, вероватно је превише добра да би била истинита. Потребно је истражити и проверити могућности улагања пре него што се уложи новац.

Важно је стално се информисати о новим тактикама и најновијим стратегијама које користе починиоци превара, као што су коришћење групних ћаскања и лажне брокерске куће.

IX Ако се догоди превара – шта учинити?

Уколико лице посумња да је жртва преваре, неопходно је да одмах прекине сваки контакт са сумњивом особом и престане да улаже новац. Неопходно је да се сумња пријави банци или брокеру, као и да се даље блокирају сва плаћања с рачуна. Што се дуже чека, теже је поништити лажне трансакције.

Најважније је пријавити случај полицији и тужилаштву, при чему је пожељно прикупити сву документацију у вези са преваром (текстуалне поруке, снимци екрана, финансијске евиденције итд.) да би се помогло будућој истрази.

Ендноте

¹ Casinos, cyber fraud, and trafficking in persons for forced criminality in Southeast Asia Policy Report September 2023, UNODC, Policy report, доступно на адреси: https://efaidnbmnribpcjpcglclefindmkaj/https://www.unodc.org/roseap/uploads/documents/Publications/2023/TiP_for_FC_Policy_Report.pdf

² ББЦ (BBC) новински чланак, „Casinos, high-rises and fraud: The BBC visits a bizarre city built on scams, 7.2.2025, доступан на: <https://www.bbc.com/news/articles/c04nx1vnw17o>

³ Федерални истражни биро, доступно на следећој адреси: <https://www.nextgov.com/cybersecurity/2025/02/fbi-notified-over-4300-victims-pig-butcherer-crypto-scams-past-year/402988/>

КАЛКУЛАТОР КАМАТА

у оквиру електронског издања ИНГ-ПРО ПРОПИСИ.НЕТ

Осим обрачуна затезне камате у динарима или у некој од страних валута (евро, долар, швајцарски франак), уз помоћ нашег калкулатора претплатници могу да врше и обрачун камате за неблагоприятно плаћене јавне приходе и за неблагоприятно плаћени царински дуг и казну у царинском поступку, затим обрачун камате по есконтној/референтној стопи Народне банке Србије и по референтној стопи Европске централне банке (ЕЦБ), као и обрачун камате по пресудама/одлукама Европског суда за људска права. Поред наведених, ту је и обрачун уз помоћ индекса потрошачких цена, а поред свих ових дефинисаних каматних стопа које ми ажурирамо, постоји и опција **Моје каматне стоје**, помоћу које сваки корисник може да дефинише каматне стопе како би прилагодио обрачун камата сопственим потребама.

Обрачуне камата претплатници могу да сачувају у оквиру базе, а могу и да врше промене на рачуну, односно да евидентирају нова задужења и отплате, уз могућност да бирају да ли ће се делимична отплата дуга прво одузимати од камате или од главнице.

Калкулатор врши обрачуне камата пропорционалном или конформном методом. Поред ових, постоји и јединствена мешовита метода (за затезну камату до 2. 3. 2001. примењује се конформна метода, а од 3. 3. 2001. пропорционална), која омогућава јединствен обрачун камате за период пре и после тог периода. Сходно томе, по истом принципу функционише и обрачун камате на неблагоприятно плаћене јавне приходе, на неблагоприятно плаћен царински дуг и неблагоприятно плаћену казну у царинском поступку (до 31. 12. 2012. конформна, од 1. 1. 2013. пропорционална метода).

Збирни обрачун камата омогућава обрачун дуга по више различитих фактура (рачуна), по принципу: један поверилац, један дужник, више новчаних потраживања и износ укупног дуга по свим тим различитим основама.

Имате питање?

Имамо одговор!

У овој рубрици дајемо одговоре на нека од питања која сте упутили нашем часопису. Подсећамо да право на постављање питања и добијање одговора имају искључиво претплатници на наш часопис.

РАДНО ПРАВО

Споразум о начину решавања питања исплате заосталих зарада

П: *Да ли је могуће да, у случају неисплаћивања зараде до краја месеца за претходни месец, дође до закључења споразума о исплати заосталих зарада услед поремећаја пословања послодавца, имајући у виду Мишљење Министарства рада, запошљавања и социјалне политике бр. 011-00-00042/2014-02 од 21. 1. 2014. године?*

О: Радни однос је уговорни однос и уговорне стране, у складу са начелом аутономије воље, могу да се споразумеју о другачијем начину и динамици исплате неисплаћених потраживања док је запослени још увек у радном односу код послодавца. Дакле, сматрамо да је поменути споразум могућ начин решавања питања исплате заосталих зарада у ситуацији када послодавац није у могућности да тренутно редовно исплаћује нити редовне нити минималне зараде. Значи, у описаном случају ради се о споразуму о исплати обрачунатих а неисплаћених зарада за претходне месеце, за које је послодавац уплатио доприносе на крају сваког календарског месеца за претходни. То је споразум о исплати заосталих (неисплаћених) зарада који се закључује на основу чланова Закона о раду поменутим у наведеном мишљењу Министарства, и то између послодавца, ког представља директор, и запослених који тај споразум желе да прихвате.

Потребно је приметити да у том мишљењу Министарства стоји одредба „само уколико запослени прихвати споразум”. Наведена је једнина „запослени”, а не множина. У сваком случају послодавац не може да присили запослене да приступе споразуму, а они који то желе могу да туже послодавца по осно-

ву исплатних листа, као извршних исправа. Зато споразум потписују запослени који неће тужити послодавца (у току извршења споразума, односно ако се он извршава како је написан).

У споразуму треба констатовати које зараде (за које месеце) послодавац дугује, као и да запослени неће у року важења споразума да судски траже заостале зараде.

Такође треба регулисати рокове у којима ће се заостале зараде исплаћивати, односно дефинисати датуме исплате или датуме до којих ће се исплате вршити за поједине месеце, при чему није обавезна исплата целе месечне зараде, већ се исплате могу вршити и у више рата за конкретан месец, како послодавац обезбеђује средства. Рокови исплате су у надлежности потписника, односно финансијских могућности послодавца, а на запосленима је да у њих поверују и приступе споразуму. Дакле, потребно је да послодавац ипак располаже реалним подацима о датумима прибављања средстава и да те датуме унесе у споразум – јер споразум не служи за то да послодавац „купи” време.

Запослени треба да буду упознати претходно (пре него што потпишу) с планом прилива и исплата, а у зависности од понуде послодавца одлучиће да ли да сачекају и приступе споразуму или да предају ствар суду јер немају поверење у послодавца. Споразум мора да има рок извршења, односно рок исплате заосталих зарада, после чега престаје да важи (ако се не изврше исплате по њему).

У споразуму послодавац мора да дефинише да ће уз заостале исплате вршити редовне текуће исплате. У супротном запослени неће веровати у анексирање и продужавање примене споразума на нове месеце, јер после неколико месеци нових заостајања поставиће се и питање оправданости пословања послодав-

Јубиларна награда сагласно члану 29. ПКУ за запослене у школама

П: *С обзиром на то да је сад за остваривање права на јубиларну награду у одређеном вишем износу услов да је зайослени члан рејрезентативној синдикацији, на који начин послодавац да утврди да ли је зайослени у тренутку када оствари годишње јубиларне године радној стажи члан рејрезентативној синдикацији? Да ли да од зайосленог тражи да му се достави одређени документи који то доказује или на неки други начин да дође до информације о чланству зайосленог у синдикацији, што може да послужи као доказ да је испуњен услов за увећани новчани износ јубиларне награде?*

О: Посебан колективни уговор о изменама и допунама и продужењу рока важења Посебног колективног уговора за запослене у основним и средњим школама и домовима ученика у примени је од 22. 2. 2025. године, па је за запослене који од тог датума остварују право на јубиларну награду чланство у репрезентативном синдикату који је потписник колективног уговора релевантно за утврђивање висине јубиларне награде. По нашем мишљењу, потребна је потврда синдиката да је запослени на дан стицања права на јубиларну награду члан репрезентативног синдиката који је потписник Посебног колективног уговора за запослене у основним и средњим школама и домовима ученика.

Приправнички стаж здравственог радника

П: *Да ли лице које је у сталном радном односу у једном предузећу може да буде волонтер приправник у дому здравља? Лице се пријављује као волонтер приправник (како би добило лиценцу за здравственог радника), али би остало у радном односу у предузећу у ком већ ради.*

О: У члану 167. Закона о здравственој заштити прописано је:

„Здравствена установа, односно приватна пракса закључује са здравственим радником који обавља приправнички стаж уговор о

раду или уговор о стручном оспособљавању и усавршавању.

Здравствена установа, односно приватна пракса може лицу са којим закључи уговор о стручном оспособљавању и усавршавању да обезбеди новчану накнаду и друга права, у складу са законом, општим актом или уговором о стручном оспособљавању и усавршавању.

За време трајања приправничког стажа приправник који је засновао радни однос са здравственом установом, односно приватном праксом, има право на плату и сва друга права из радног односа, у складу са законом којим се уређује рад и законом којим се уређује рад запослених у јавним службама, односно у складу са уговором о раду.”

Дакле, на основу наведеног здравствени радник може да обавља приправнички стаж заснивањем:

- радног односа (уговор о раду) или
- изван радног односа (уговор о стручном оспособљавању), при чему на основу тог уговора послодавац може (дакле, не мора) да обезбеди лицу на стручном оспособљавању новчану накнаду и друга права.

Иако се то у пракси неретко догађа, формално, запослени не би могао да обавља приправнички стаж сходно члану 5. Правилника о приправничком стажу и стручном испиту здравствених радника, имајући у виду укупно трајање радног времена и времена обављања приправничког стажа. Наиме, приправник обавља приправнички стаж у оквиру радног времена здравствене установе, другог правног лица, односно приватне праксе, у трајању од 40 сати недељно.

Волонтерско обављање приправничког стажа у смислу Закона о волонтирању није могуће, с обзиром на то да волонтирање, у смислу тог закона, представља организовано добровољно пружање услуге или обављање активности од општег интереса, за опште добро или за добро другог лица, без исплате новчане накнаде или потраживања друге имовинске користи, при чему се волонтирањем не сматра време проведено на стручном оспособљавању и усавршавању или на практичном раду без заснивања радног односа.

Осим тога што се људска свест развијала и усложњавала развојем језика, унапређујући могућности споразумевања међу људима, развијала се и читава људска заједница, што је рађало потребу за увођењем реда у свакодневни живот на свима прихватљив, функционалан и разумљив начин. Тај ред постигао се устројавањем правила, односно закона, а закони свеукупно чине правни систем једне државе. Циљ ове рубрике је да укаже на то како језик и његове особености утичу на формулисање и касније тумачење законских норми, као и каква је улога вештачења заснованих на језику у истражним и судским процесима.

Претеће поруке на друштвеним мрежама са становишта форензичке лингвистике

Да ли друштвене мреже заиста креирају нову димензију комуникације, у ком облику и са каквим последицама, али и која је улога форензичара лингвиста у томе, представљено је у овом тексту.

Значај друштвених мрежа

Да ли вам се догодило да некога зовете телефоном, а он упорно одговара порукама, понекад и гласовним, као замена за колико-толико директну разговорну комуникацију преко телефона? Поједини сарадници преферирају размену идеја и рада преко мејла, уместо састанка уживо. Говори се да је епидемија короне довела до отуђења, поготово зато што су тад многи послодавци уочили предности рада од куће. Међутим, друштвене мреже су настале и бујају много раније, рађајући нове моделе комуникације, уз захтеве онда и да се успоставе нова правила и прописи. Питање које се намеће је да ли је нужно такав вид комуникације лош, а ако јесте, зар није тако и у комуникацији уживо – има оних који савршено разумеју правила и бонтон узајамног уважавања, као и оних који га на разне начине крше, и тиме отежавају сарадњу и развој односа. Ако у тој сфери живота постоје санкције за оне који угрожавају друге, да ли је могуће и примењиво да се и у дигиталној сфери само успоставе правила којима ће се они који злоупотребљавају друштвене мреже ограничити?

Друштвени медији данас, као што су „Вотсап” (енг. *WhatsApp*) „Фејсбук” (енг. *Facebook*), „Твитер” (енг. *Twitter*), а сада „Х”, „Јутјуб” (енг.

YouTube), „Инстаграм” (енг. *Instagram*), „Телеграм”, „Тикток” и други, представљају праву револуцију у комуникацији. Наведене платформе функционишу као јавни форуми, на којима људи могу да размењују идеје и слободно комуницирају, чак и деца или старији који нису одрасли у таквом свету, али истовремено могу да угрозе приватност многих. Стручњаци сматрају да друштвене мреже омогућавају корисницима да изражавају своја мишљења, коментаришу и критикују, али и вређају друге.

У свакодневном животу комуникација може да се одвија усмено или писаним путем. Усмена комуникација подразумева директан разговор, док писана укључује изражавање мисли кроз текст у књигама, електронским медијима или друштвеним мрежама. Напредак технологије омогућава људима да снимају видео-поруке или пишу садржај на интернет платформама, који потом могу да сачувају за личну употребу или поделе са широм публиком. Будући да друштвене мреже припадају сајбер простору, објављени садржај може да види и коментарише било ко, што доприноси ширењу говора мржње, феномена присутног и у традиционалним медијима. Зато је важно да корисници прилагођавају језик ситуацији и воде рачуна о друштвеним нормама.

Комуникација подразумева преношење мисли и осећања уз коришћење симбола зна-

посебна пажња посвећена је учесталости хештегова и емоција, јер они често указују на ставове корисника.

2) Резултати студије

У истраживању је анализирано 74 профила, а пронађено је да је већина мржње усмерена ка женама, што је било чешће него друге врсте мржње попут расизма, хомофобије или ксенофобије. Укупно је идентификовано 40 публикација са мизогиним садржајем. Анализом је утврђено да су три профила имала експресивнији говор мржње, од којих је један профил припадао екстремно десничарским групама попут „Proud Boys PT”.

Више од половине садржаја било је визуелно, са фотографијама које су исмевале жене и феминисткиње, често изврнутим и погрешним сликама које су наводиле на дезинформације. На једној фотографији биле су жене с делимично откривеним телима, са увредљивим фразама написаним на њима, које су алуцирале на њихову сексуалност. Таква слика била је праћена ироничним коментаром који се односио на Риту Феро Родригес, познату активисткињу за родну равноправност. Анализа коментара на таквим постовима показала је да не постоји брига за истинитост информација и идентитет особа које се излажу.

Уз помоћ поменутог софтвера извршена је анализа често коришћених термина у 534 коментара, при чему су најчешће речи биле „жена”, „мушкарац”, „феминисткиње” и термини с националистичким алузијама. Поред тога, у коментарима је примећено да се често појављују увреде усмерене ка женама као што су „мршава”, „лезбејка” и „сапатона” (термин који се користи за жене које воле друге жене), као и други увредљиви изрази као „проститутке” и „бадалхокас” (термин који означава жене које су опажене као ружне или неуобичајене).

Закључци на основу тих резултата

Друштвени медији су створили нову дигиталну територију на којој се шири говор

мржње према женама, што омогућава бржи и опширнији утицај таквог негативног дискурса. Иако је наведена тема већ неко време предмет истраживања, постоје још увек празнине у разумевању њених правих узрока и ефеката, као и развоја ефикасних стратегија за решавање тог проблема. Истраживања у Португалу нису довољно обухватила описану појаву, а представљеном студијом настојало се да се продуби знање о говору мржње према женама на друштвеној мрежи „Инстаграм”, која није довољно истражена у поређењу с другим мрежама, као што су „Фејсбук” и „Твитер”.

Анализа постова на „Инстаграму”, спроведена у периоду од годину дана, показала је да су највише мизогини публикације долазиле с профила који су припадали екстремно десничарским активистима. Примећено је да се, осим директних увреда, често користе иронија и исмевање жена, често уз фотографије, мимове и карикатуре које исмевају феминисткиње и жене које не испуњавају стереотипе о лепоти и улогама жена у друштву. Таква појава је део ширег феномена који укључује токсичну мушкост и мушке покрете који се репродукују кроз технолошке медије.

Коментари на такве постове били су увредљиви и често су укључивали негативне термине, што показује интерсекционалност мржње која укључује више врста дискриминације. Добијени резултати указују на потребу за развојем етичких смерница и одговора на говор мржње, као и јачање технологије и јавних политика које могу да се боре против тог феномена.

Такође, истраживање указује на то да жене не би требало да имају обавезу да се саме боре против говора мржње, већ да им треба пружити подршку. Платформе и комуникационе компаније треба да имају снажне системе за идентификацију и блокирање таквог садржаја. Недостатак чврстих правила и заштите жена на интернету доприноси одржавању токсичног простора без санкција. У датом контексту говор мржње према женама представља глобални проблем који угрожава демократију и слободу изражавања, што захтева хитне и интегрисане акције.

Приредила: **Милица Радованчев**, лектор

Закони који регулишу односе унутар људске заједнице, која би требало да буде по мери сваког појединца, тичу се различитих сегмената свакодневног живота. Међу тим сегментима посебну улогу у очувању и усавршавању људске цивилизације имају изванредна дела људског духа по којима би се требало равнати, као што из оних негативних треба учити. У новој рубрици „Поводом...“ бавићемо се баш тиме – значајним датумима, историјским преокретима, заслужним личностима и пресудним документима, као и њиховим утицајем на измене и усавршавање прописа.

Поводом Међународног дана лета човека у свемир

Опчињености човека непрегледним пределима космоса и развој науке и технологије до првог лета у свемир, уз осврт на међународне и домаће прописе којима је боравак и рад у свемиру регулисан, представљени су у овом тексту.

Замисао о свемиру

Порив за освајањем у човеку се никад није смирио. Од најранијих облика цивилизације селио се у потрази за ресурсима који би му пружили бољи живот. Колонизација услед жеље за освајањем поморских путева, допремањем зачина и упознавањем, али и покоравањем других култура донела је потпуно нови свет, с новим вредностима. Онда када му је Земља постала мала, човек се отиснуо у космос. То су предели који су га и чудили и плашили. Од кад је космоса, нема физичара, филозофа или уметника који није покушавао да га открије, разуме и представи свима.

Фото: АИ

Једна од кључних личности у ширењу идеје о свемирским истраживањима у САД био је Вернер фон Браун. Средином 20. века, као харизматични говорник, путем предавања, књига, чланака и наступа на телевизији успео је да заинтересује милионе људи за идеју изградње свемирских станица и људских мисија на Месец и Марс. Његов рад, заједно са трудом других популаризатора, допринео је стварању повољног окружења за прве владине иницијативе које су за циљ имале покретање свемирских програма и слање људи у свемир.

Данас већ није необично да свака земља, или бар она развијена, има свој свемирски програм и законе којима регулише поступање људи у космосу. Још увек остаје сан, мада се плацеви на Марсу увелико продају, да ће једном људска нога крочити и у неслућене пределе, упознати друге врсте и још једном доказати да је њен нагон за самоодржањем јачи од свега, а можда то и није тако нужно судећи по досадашњим постигнућима човека на том пољу.

Светска историја истраживања свемира

Још од давнина људи су посматрали небо и користили своја запажања у верске и прак-

живања свемира, који има за циљ да оснажи младе девојчице из целог света у области истраживања свемира и свемирских технологија. Тај пројекат предводио је индијски стартап који је познат по својим пионирским активностима у дизајну, производњи и лансирању сателита. Председница Друштва астронома Србије Моника Јурковић именована је за амбасадорку Србије у том програму. Најбоља кандидаткиња из Србије добија јединствену прилику да се придружи групи од 108 девојчица из различитих земаља света које ће у Индији радити на развоју и лансирању новог сателита. Такав програм представља значајан корак за Србију у промоцији међународне сарадње у области свемирских истраживања, као и у подизању капацитета и интересовања младих за науку и технологију.

Канцеларија Србије за свемирске науке, истраживања и развој је посредник између инвеститора и стартапова који послују из области свемирске индустрије. Како су медији пренели, у Србији ради одређен број стартапова који користе сателите за озбиљне свемирске програме, али и за апликације које олакшавају свакодневницу. Међу њима су и апликације за праћење времена, поплава, усева за пољопривреду, па чак и нелегалне градње.

Фондације *Serbian Case for Space*, једна од првих заједница која се бави свемирским правом у Србији, настала 2017. године, основана је са циљем да се заинтересовани за свемирску област мотивишу и покрену. Идеја је настала након што је једна од оснивача имала праксу у Европској свемирској агенцији, а пре тога Немачкој свемирској агенцији. Видевши да те организације помажу различитим државама које желе да се укључе у наведену област, помислила је зашто и у Србији не би нешто

тако било покренуто. Фондација је основана како би се подстакла креативност у свемирској области и почело са информисањем јавности, а нарочито младих о тој области. Фондација има три циља, а то су популаризација свемира кроз различите активности, као што су предавања и гостовања људи из различитих области и индустрија да причају о свемиру. Такође настоји да развије дебату о примени свемирских технологија у различитим областима и струкама. Друга намера је умрежавање приватног, државног и невладиног сектора у циљу остваривања контакта са различитим организацијама, релевантним за свемирску област, као и одговарајућим државним институцијама и министарствима, попут Министарства спољних послова или Министарства за иновације и технолошки развој. У ту сврху Фондација је склапала и различита партнерства са међународним организацијама, а једно на које је највише поносна је са Европским центром за свемирско право. Најзад, трећи и главни циљ је приступ Комитету за мирољубиву употребу свемира, као кључни корак за сваку земљу која жели да се укључи у свемирске активности. Чланство би подразумевало укључење Србије у ширу свемирску заједницу, а следећи логички корак био би чланство у Европској свемирској агенцији, а затим и формирање домаће свемирске агенције.

Приредила: **Милица Радованчев**, лектор

Ендноте

¹ <https://www.un.org/en/observances/human-spaceflight-day>

² https://www.spacefoundation.org/space_brief/us-space-law/

³ <https://spacesecurityportal.org/states/russian-federation>

Прејлед њројса...

ИЗДАЈАМО ЗНАЧАЈНЕ ПРОПИСЕ КОЈИ СУ ДОНЕТИ ИЗМЕЂУ ДВА БРОЈА...

РАДНИ ОДНОСИ

- Уредба о изменама и допунама Уредбе о коефицијентима за обрачун и исплату плата запослених у јавним службама („Сл. гласник РС” бр. 17/2025 од 28. 2. 2025)
- Закон о изменама и допунама Закона о државним службеницима („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Закон о допуни Закона о платама државних службеника и намештеника („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Закон о допуни Закона о платама у државним органима и јавним службама („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Закон о престанку важења Закона о систему плата запослених у јавном сектору, Закона о платама службеника и намештеника у органима аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, Закона о запосленима у јавним службама и Закона о платама запослених у јавним агенцијама и другим организацијама које је основала Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Уредба о изменама Уредбе о платама полицијских службеника („Сл. гласник РС” бр. 21/2025 од 13. 3. 2025)
- Закључак о препоруци послодавцима у Републици Србији да омогуће запосленима који су припадници Исламске верске заједнице да не раде на други дан Рамазанског бајрама – 31. март 2025. године („Сл. гласник РС” бр. 23/2025 од 18. 3. 2025)

ОБРАЗОВАЊЕ

- Уредба о допуни Уредбе о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета („Сл. гласник РС” бр. 17/2025 од 28. 2. 2025)
- Закон о изменама и допунама Закона о високом образовању („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Закон о изменама и допунама Закона о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Закон о изменама Закона о основном образовању и васпитању („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Закон о изменама и допунама Закона о средњем образовању и васпитању („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Уредба о измени Уредбе о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета („Сл. гласник РС” бр. 27/2025 од 24. 3. 2025)
- Уредба о измени Уредбе о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на вишим школама чији је оснивач Република („Сл. гласник РС” бр. 27/2025 од 24. 3. 2025)

ЗДРАВСТВО

- Правилник о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији за 2025. годину („Сл. гласник РС” бр. 16/2025 од 26. 2. 2025)
- Правилник о допунама Правилника о ближим условима за обављање здравствене делатности у здравственим установама и другим облицима здравствене службе („Сл. гласник РС” бр. 21/2025 од 13. 3. 2025)
- Правилник о јединственим методолошким принципима, стандардима и поступцима за вођење здравствене документације и евиденција, креирање извештаја и достављање („Сл. гласник РС” бр. 21/2025 од 13. 3. 2025)

САОБРАЋАЈ

- Правилник о условима и поступку одређивања превозника за привремено обављање међумесног превоза („Сл. гласник РС” бр. 16/2025 од 26. 2. 2025)
- Правилник о престанку важења Правилника о садржини програма стручног оспособљавања запослених на пословима у транспорту опасног терета у ваздушном саобраћају („Сл. гласник РС” бр. 17/2025 од 28. 2. 2025)
- Уредба о изменама Уредбе о ценама услуга које врши Агенција за безбедност саобраћаја („Сл. гласник РС” бр. 17/2025 од 28. 2. 2025)
- Закон о изменама и допунама Закона о ваздушном саобраћају („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Закон о изменама и допунама Закона о безбедности саобраћаја на путевима („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Упутство о измени Упутства о начину спровођења поступка усаглашавања предлога редова возње са регистрованим редовима возње у међумесном превозу („Сл. гласник РС” бр. 23/2025 од 18. 3. 2025)
- Наредба о времену отворености аеродрома за одвијање ваздушног саобраћаја („Сл. гласник РС” бр. 25/2025 од 20. 3. 2025)

ПОРЕЗИ

- Правилник о каматним стопама за које се сматра да су у складу са принципом „ван дохвата руке” за 2025. годину („Сл. гласник РС” бр. 17/2025 од 28. 2. 2025)
- Правилник о изменама и допуни Правилника о пореској пријави о обрачунатим доприносима за обавезно социјално осигурање за осниваче, односно чланове привредног друштва („Сл. гласник РС” бр. 18/2025 од 3. 3. 2025)
- Закон о измени и допунама Закона о порезу на доходак грађана („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Правилник о електронским отпремницама („Сл. гласник РС” бр. 21/2025 од 13. 3. 2025)
- Правилник о изменама и допунама Правилника о садржају пореске пријаве за обрачун пореза на добит

ПОЉОПРИВРЕДА

- Закон о изменама и допунама Закона о репродуктивном материјалу шумског дрвећа („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Закон о изменама и допуни Закона о признавању сорти пољопривредног биља („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Закон о допуни Закона о пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Правилник о одређивању подручја са отежаним условима рада у пољопривреди („Сл. гласник РС” бр. 20/2025 од 7. 3. 2025)

ДРУГЕ ОБЛАСТИ

- Правилник о границама излагања нејонизујућим зрачењима („Сл. гласник РС” бр. 16/2025 од 26. 2. 2025)
- Правилник о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања („Сл. гласник РС” бр. 16/2025 од 26. 2. 2025)
- Уредба о ограничењу висине цена основних животињских намирница („Сл. гласник РС” бр. 17/2025 од 28. 2. 2025)
- Одлука о стављању ван снаге Одлуке о привременој забрани увоза пелега од дрвета („Сл. гласник РС” бр. 18/2025 од 3. 3. 2025)
- Одлука о стављању ван снаге Одлуке о квантитативном ограничењу увоза пољопривредно-прехранбених производа („Сл. гласник РС” бр. 18/2025 од 3. 3. 2025)
- Закон о извозу и увозу робе двоструке намене („Сл. гласник РС” бр. 19/2025 од 6. 3. 2025)
- Уредба о анализи ефеката прописа („Сл. гласник РС” бр. 20/2025 од 7. 3. 2025)

- Уредба о методологији израде докумената јавних политика („Сл. гласник РС” бр. 20/2025 од 7. 3. 2025)
- Правилник о захтевима еко-дизајна за изворе светлости и посебне предспојне уређаје („Сл. гласник РС” бр. 20/2025 од 7. 3. 2025)
- Тарифа накнада за јавно саопштавање интерпретација у хотелима и превозним средствима које наплаћује ГОС – Глумачка организација Србије („Сл. гласник РС” бр. 20/2025 од 7. 3. 2025)
- Уредба о изменама и допунама Уредбе о специјалној и посебним јединицама полиције („Сл. гласник РС” бр. 21/2025 од 13. 3. 2025)ћ
- Правилник о начину вођења евиденције о пруженој бесплатној правној помоћи, односно бесплатној правној подршци и начину вођења евиденције коју води орган управе јединице локалне самоуправе („Сл. гласник РС” бр. 22/2025 од 17. 3. 2025)
- Правилник о измени Правилника о начину припреме, састављања и подношења финансијских извештаја корисника буџетских средстава, корисника средстава организација за обавезно социјално осигурање и буџетских фондова („Сл. гласник РС” бр. 23/2025 од 18. 3. 2025)
- Правилник о изменама и допунама Правилника о начину уношења, рада, вођења и коришћења централног информационог система и његовој садржини и врсти података („Сл. гласник РС” бр. 26/2025 од 21. 3. 2025)
- Уредба о изменама Уредбе о ближим условима, начину и поступку за издавање дозволе за приређивање посебних игара на срећу у играчницама („Сл. гласник РС” бр. 27/2025 од 24. 3. 2025)

Календар важења њравних акаша

Прописи који одложено престају да важе или чија одложена примена почиње у наредном периоду

Пропис	„Сл. гласник РС” број	Датум примене
Правилник о начину вођења и роковима чувања евиденција у области безбедности и здравља на раду	5/2025	примењује се од 28. 4. 2025.
Правилник о превентивним мерама за безбедан и здрав рад на висини	5/2025	примењује се од 28. 4. 2025.
Правилник о начину вођења и роковима чувања евиденција у области безбедности и здравља на раду	5/2025	примењује се од 28. 4. 2025.
Уредба о изменама Уредбе о ближим условима, начину и поступку за издавање дозволе за приређивање посебних игара на срећу у играчницама	27/2025	ступила је на снагу 1. 4. 2025.

С НАМА НЕМА ЛУТАЊА!

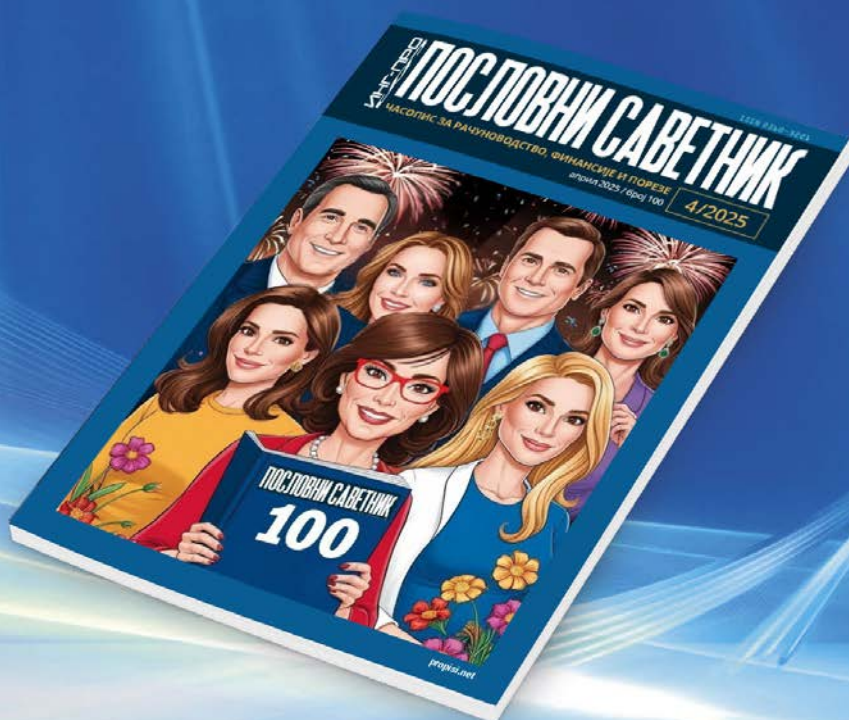
ИНГ-ПРО

ПРОПИСИ.НЕТ
ЕЛЕКТРОНСКО ПРАВНО ИЗДАЊЕ

Пословни саветник – штампани часопис: САВЕТОДАВНИ ЧАСОПИС ИЗ ОБЛАСТИ ФИНАНСИЈА

Јавне набавке и буџети

Грађанско право

Кривично право

Управно право

Привредно право

Радно право

Унакрсни поглед